

Délvidéki irodalom

MAGYAR KISEBBSÉGI IRODALOM A DÉLVIDÉKEN

A Z ALFÖLD FŐVÁROSÁT az árvíz pusztította el, mégis ebből a pusztulásból sarjadt ki igazi és mai élete. Ujjáteremtő lendületében Szeged mondta ki elsőnek a fővárostól való függetlenítését, irodalmi önállóságát. A Dugonics-Társaság hirdette meg ezelőtt 50 évvel (1894) az új tételt, hogy „a művelt nemzetek irodalma nincsen egy központhoz kötve, úgy, amint az nálunk volt sokáig“, s először kiáltotta el a népi mozgalom előfutárjaként, hogy az ősforráshoz, a vidékhez kell visszatérnünk.

Szeged: központ mellett központot, törzs mellett törzset sarjasztott, a Délvidéknek azonban más volt a sorsa. A trianoni béke folytán területi különállásra kényszerült s így a bácskai magyarságnak — minden központtól elzárva — új szellemi életet kellett teremtenie. Az új szellemi és irodalmi élet azonban nem egy központ körül keletkezett. Az életösztön nem a városokat kereste, hanem éppen ott nyilvánult meg, ahol az életet legjobban biztosíthatta: a délvidéki magyarság elszórt, kicsiny, jobbára vidéki őrhelyein. Ha az irodalmi életnek ezeket az elszórt helyeit földrajzilag akar-nánk ábrázolni, egy kereszt-alakot mutatnának, melynek egyik ága Zombor, Ószivác, Ujverbász és Óbecse, a másik ága Ujvidék, Ujverbász és Szabadka vonala.

A szétszórtan jelentkező szellemi élet tehát a maga ösztönös-ségében az élet kezdetlegességének, primitívségének decentralizáció-ja volt. Ennek az induló primitív életnek pedig az a leglényegesebb jegye, hogy ősi parancsok igazgatták és időtlen időből jövő elrendé-lések ébresztgették. Felvetjük a kérdést, milyen volt ennek az új szellemnek és irodalomnak a minősége? A minőség mértéke kényes és mindig azzal az igénnyel lép fel: voltak-e az ébredő dél-vidéki szellem képviselői között égerberontó tüzes lelkek? Formamű-vészek voltak-e, vagy bátor hitvallók és áldozatos hősök, akik hit-tek és cselekedtek? Az úttörő munkáját a történelem folyamán azonban eddig seholsem mérlegelték esztétikai normák szerint. Te-hát itt sem ez volt a sorsdöntő. A kérdés inkább az volt, élet volt-e a bennük mozduló erő, hiszen csak így lehettek a magyarság örökös rendjének teljesítői, és eszközei a csodálatosan örök elvnek, amely a részekben is az egész felé tör. Az irodalomtörténet finom mérlege szerint lehet, hogy a délvidéki szellem képviselői kicsinyek és ke-vesek voltak, de az Isten néha éppen a méltatlanokkal végezteti el nagyságos dolgait. És akkor és ott a legszentebb dolog az élet meg-mentése volt.

A kétszeresen decentralizált délvidéki irodalomnak ez az élet-mentés volt igazi küldetése és legtisztább érdeme. A délvidéki iro-dalom harcos önvédelem és lelkes hit. Nem választotta a passzív rezisztencia kényelmes, de meddő magatartását. Inkább az élet éb-resztője, a nemzeti öntudat serkentője lett, mikor sokan a környezet és a sors szörnyű nyomása elől az álmodozásba menekültek. Az írók a közöny és tunya álmodozások ellen harcoltak. Hirdették a

nyelv megtartó erejét és előadásokat rendeztek. Irni, olvasni tanítottak és cikkeket írtak. Bizonyították, hogy műveltség és művelés nélkül nincs élet. Az öntudat lámpagyújtogatói voltak. Kilesték a föld titkait, hogy a nép zöméhez hozzáférjenek. Együtt éltek velük; hogy lerombolják a korlátokat és hirdették, hogy a nyelv és az irodalom a legmagasabb forma, amely nélkül népet a kultúra diplomáciájában el sem ismernek. Az író minden lépésével a magyarság egészének megmentéséért indult rohamra. Az álmokba és szállásokba visszavonult közösség azonban ellentállott a rohamnak. Amit az írók írtak, azt nem olvasta, lehet, hogy néha nem is tudott olvasni. Vagy fölvágtatlanul dobálta el, ami kezeügyébe került, mert csak az vonzotta, ami érdekes, izgató, amiben bonyodalom és mese van, és főleg, ami lelkiismeretét nem nyugtalanította, felelősségérzetét nem háborította. Innen származott a délvidéki irodalomnak az a jellegzetes sajátossága, hogy elvetette az üres szórakoztató irodalmat, elvetette és megvetette az olcsó ügyeskedést. Problémákat követelt, átértékelést sürgetett, az új élet új formába öntésén küszködött. Minél kevésbé vették észre a kortársak, hogy a délvidéki irodalom magát az életet hordozza, annál jobban rádöbent harcos küldetésére. Keserűen, keservesen, torkot fojtogatóan, könynyeket nyelve, de mégis állva a harcot.

A történelmi igazság kedvéért lehetetlen meg nem állapítani, hogy a délvidéki magyar irodalom kezdetei a *Bácsmegyei Napló* hasábjaira nyúlnak vissza. A vasárnapi irodalmi mellékletbe kezdtek írni Szenteleky Kornél és társai. Az öntudatosodó íróknak azonban nemcsak ez a forma, de ez a hely is szűknek és kényelmetlennek bizonyult, különösen mikor a lap szerkesztőségéből az építő irányzatúak kiváltak és elköltöztek. A lap mögött mindinkább elterpeszkedő tőke diktáló hanghordozása elbírhatatlan volt az induló magyar élet fülének. A befogadó lapnak síma hotel-kultúrája, amely minden jól fizető irányzatot vendégül lát és udvariasan hajlong hatalmasoknak befelé és kifelé, nem felelt meg az éledő magyar szellemiségnek, amely megtúrta és szelíden nemcsak lakozni nem akart valahol, hanem fokozott életigényével és bátor szavával helyről-helyre akart költözni, hogy be-betörjön az elhúzódó és álmodozók őrzött portáira. Ebből az időből származik a délvidéki magyarság irodalmának az a tétele, hogy „nem magyar nyelven“, hanem „magyarul“ kell írni.

Azokkal, akik csak magyar nyelven írnak, nem lehet közössége olyanoknak, akiknek nyelve a magyar életnek kétségtelen jelrendszere, akik ha szólnak, bennük midig egy egész nép csendül, akik ha írnak, bennük egy egész nép életösztöne duzzad.

A délvidéki magyar irodalomnak ez a tétele mindvégig jellemző tulajdonsága maradt megnyilatkozásaiban és harcaiban egyaránt. Ez az öntudatos magyarság kényszerítette ki a napilap sivár és fojtó levegőjű hotelkultúrájából is a puszta lét kevély sorsába. S ebben a kevély, de nehéz sorban kényszerült bele az irodalmi folyóirat megindításának mozgalmába.

Először Csuka Zoltán képeslapja, a szabadkai Képes Vasárnap adott helyt az akkor vajdaságinak nevezett magyar irodalomnak.

Mellékleteként jelent meg a *Vajdasági Írás*. Ezt a szerény kis mellékletet Szenteleky Kornél és Csuka Zoltán az itteni első magyar irodalmi folyóirattá nevelték ki. Az irodalmi lapok szokásos alakjában és terjedelmében büszkén viselte borító lapján a képes-vasárnapi kezdet büszke nevét a Vajdasági Írást.

Ez a folyóirat törvényes felmenője a jugoszláviai és most már magyarországi *Kalangyának* is.

A folyóirat irodalmi fontosságát nem kell külön firtatni. De az irodalmi szempontok mellett más jelentősége is van. Folyóiratot indítani, fenntartani, anyagiakkal ellátni, a szembenlevő tábor anyagi nyomásával szemben a harcos csoportot kialakítani, a lelkeket megnyerni, az eszme és a közösség között az összeköttetést megteremtteni, a lelkeket megnyitni, felvilágosítani, az öntudatot ébresztetni, megértetni, hogy csak a magunk erejére vagyunk utalva, és csak ebből az, erőből juthat a nemzeti erő életmentő kifejtésére, — ez a sok feladat az irodalom vállaira rakta a szervezés kötelességét is.

A koreszme mithosza szerint: ott ahol életnek kellene indulni, szervezetet kell építeni. Ott, ahol az élet működése megfeneklik, a szervezet átépítésével kell gyógyítani. Bennünket sorsunk másra oktatótt. Az életnek megvan a maga rendtartása, de ezt nem külső szándék, hanem belső törvény szabályozza. Hiába van ott szervezet, ahol élet nem indul. És hiába kényszerítünk ki szervezkedést, erőszakkal életet teremteni nem lehet.

De a vajdasági magyar irodalom maga az induló élet volt és ebben a fakadó erejében kereste magának a lehetőségeket, hogy működő és magasabb rendű szervezet legyen.

Lehetőségeket keresett és talált — ez volt egyik sorshordozó tiszta értelme.

De a vajdasági irodalomnak a magyar életet formába öntő, szervezettel működtető, erő kifejtésre alkalmassá tevő és öntudattal megvilágosító munkája akkor vált nagy jelentőségűvé, amikor 1929-ben a délszláv diktatura kihirdetésekor a magyar politikai pártokat és szervezeteket a január 6.-i rendelet megszüntette. A jugoszláviai politikának ez az erőművi beavatkozása tette kétségtelenné, hogy a délvidéki magyar kultúra és irodalom hordozza egyedül és kizárólag a délvidéki magyar nemzeti életet.

Annak a tételnek, hogy a nemzeti feladatokat a kultúrának és irodalomnak kell viselnie, mihelyst a közélet megromlik, sohasem volt fényesebb bizonyága, mint épen a vajdasági kisebbségi élet, amelynek sem magassága, sem mélysége, sem ereje, sem szervezete, sem hangja, sem szava nem lett volna a délvidéki irodalom nélkül.

A délvidéki magyar kultúrmozgalomban és magyar irodalomban lehetetlen meg nem látni a nemzeti erők előharcosát és lehetetlen meg nem állapítani, hogy az elfojtott magyar közéletnek akkor egyetlen megnyilatkozási formája. Így kapta azután a délvidéki magyar irodalom azt a jellegzetességet, hogy sokszor nem lehetett biztos határvonalat húzni író és csak egyszerű lélekműves között. Mindnyájan ott nyüzsögtek a kultúra és irodalom harcos gátjain.

Az alkotás és az aktivitás, az írás és a harc, az irodalom és az

önmagát kockáztató kiállás nem volt egymástól elhatárolható. A határok elmosódtak, vagy a sajátosságok annyira egymásfőlé tolódtak, hogy egyiket a másiktól megkülönböztetni nem is lehetett. Az irodalom maga a közélet volt: ennek minden átkával, terhével és gyönyörűségével.

Ennek a délvidéki szellemnek azonban nemcsak a magyar élet, hanem különösképen az irodalom megszervezése is feladata volt. Abból a hivatásos tulajdonságából, hogy sorsunkat és életünket hordozta, következett áthidaló és összetartó ereje. Nem pazarolhatott, még kevésbbé tékozolhatott. Az alkotás formája, az író irodalmi felfogása, sokféle társadalmi helyzetéből ki-kibujó alaptermészete, más-más rétegben gyökerező törzse, vagy más-más magasságba nyúló ága, másféleken sűrűsödő koronája, vagy különféleken zúgó lombozata, más és más nevelése és másképen szívott kultúrája soha sem lehetett akadályja annak, hogy a sokféle fonálból szőtt zászlónak közösségi rostja legyen. Talán éppen az volt itt a szabály, hogy a legkülönfélébből váljon a legtartósabb szöttes. Lehet, hogy ez a maga primitív voltában a finom tapintású kezeket elriasztotta, de a szélvészekben és viharokban mégis ez volt a legtartósabb és a lobogásra mindig könnyen fölröppenő zászló.

Egy közös cél hidalt át eredeteket és irányokat. Így kellett ennek lenni, mert nem kevesebbről, mint az életről volt szó.

Ebből az összefogó erőből csak azok maradtak kívül, akiknek nem volt küldetésük a törvény betartása, vagy azok, akik az elhivatásnak épen ellenállottak, vagy nem voltak eléggé hitvallók ahhoz, hogy kirántsák magukat a szégyen-kalodákból, mikor az élet hívogat.

A Délvidék irodalmi szervezésének, ennek a szentül szelíd, de megszállottan kitarató és meg nem fordítható utú szerzetesi munkának már áll az emléke, Szenteleky összegyűjtött levelezésében, amely a Szenteleky Társaság kiadásában Bisztray Gyula és Csuka Zoltán bevezető tanulmányaival jelent meg.

Kisebbségi életünkben talán az irodalmi szervezés az a terület, amely a legvilágosabban áll a nemzet ítélőszéke előtt.

A délvidéki magyar irodalom belső törvénye szerint növekedett. A csodálatos és megfoghatatlan élet hajtóereje és ennek a kényszerítő erőnek küldetése tudatában boldogan engedelmeskedett. Ez az irodalom azonban külső megnyilatkozásaiban nem volt a környezetétől független és növekedésében feltétlenül szabad. Ha a kor szellemének szülöttjével-szavával kellene meghatároznunk, rántkolodik az a megjelölés, hogy *irányított* irodalom volt. Az elrendelés, az elhivatás, a belső törvény mindig az étellel egyirányú, annak mindig a szépségét, pompáját, fakadó erejét jelenti. Az irányítás pedig mindig valami olyan hatalmat jelent, amely a belső törvények igazságát törli meg. A törvény úgy érzi, hogy az irányítás a belső lényeg elárulása. Egyszeri lényünkkel a velünk adott istenit egyetlen-egy formában kifejezni, az időben gyökerezni és mégis az időtlenbe lombosodni: a legszentebb törvény, a legbuzgóbb hit és a legáhitatosabb szertartás. Csak az, aki a teremtésnek sükete, csak az hiheti azt, hogy az Isten zenekarát vezényelheti. Még a legnyomorultabb tilinkó is

kényesebb erkölcsű annál, hogy az áhitatos dallamot elvétsé. Az emberi hatalom a maga önteltségében és rendszabályozó kedvében a röppenő hangok után kapkod, hogy megfojtsa azokat. De csak a levegőben hadonászik és ökölbeszoruló markát saját körme marja föl. A hatalom mégsem szünt meg soha, hogy a kisebbségi időben lehengereljen mindenkit, akit hitének megvallása eloldozott tőle. Egy ujonnan született állam friss hatalmi vágya nem akart hallani arról, hogy a földi törvények mellett még más törvények is uralkodnak. A mindennek előtt való rosta (cenzura), a mindenkor lehető elkobozás és mindennek után alkalmazható szabadságvesztés, ez volt a kisebbségi magyar irodalom ellenőrzésének lényege. A kisebbségi lélek irodalmi megörökítésében nem az alkotás igazságát és szépségét szemlélte, nem az emberi lélek sokféleségének tiszta kiélését, az ember természetes jogainak nyilvánulását, hanem az egyformásító és a másfélét letagadó állam elleni békétlen mozgolódását, melyet le kellett nyírni, mint egy formabokrot, mert a maga törvényei szerint való növekedés különben elárulta a kellemetlen tényt, hogy ő is ott van, megvan, megmaradt és sűrű kultúrában feltűnő csoportban együtt él. Ráfigyelt az allegoriákra, szimbolumokra, a le nem írt szavakra, az ártatlan írásjelekre, még az el nem gondolt gondolatok is izgatták és beleolvasott mondatokba értelmet, amely csak a saját lelkiismeretében kísértett. Az induló növény azonban a jól válogatott anyagokból öntött és föléje sziklásított réteget megporlasztotta, szétszakította és kibujt a napfényre. De a lét erőfeszítésében sokszor napszámos munkára kellett elhasználnia azt az energiát, amivel belső lényege szerint alkothatott volna.

Ez az új növény természetesen egészen máshonnan szívta nedveit, egészen más nap sugarait kereste, más levegőben lélegzett. Nemcsak azért, mert a kisebbség növénye volt, hanem azért is, mert életet, jóleső fényt, mély lélegzéshez tiszta levegőt csak egy egészen más világban kaphatott.

Nem fogadhatta el, hogy az egyedüli nyelv: az államnyelv. Nyelve a létét, - léte a nyelvét jelentette. Erről öngyilkosság nélkül le nem mondhatott. Nem fogadhatott el olyan tételt, hogy a magyar mélységekről és magasságokról a felnövő nemzedéket ne tájékoztathassa. Nem mondhatott le arról az igényéről, hogy az iskola a nagy magyar szellem-művet (kultúrát) magyar nyelven oktassa. De még kevésbé arról, hogy magyar lényegét szabadon kifejthesse, a művészi alkotásban lényét szabadon kiélje. Nem fogadhatta el a mesterségesen emelt akadályokat, a kultúra és irodalom terjesztésének fájdalmas megszorításait. Semmiféle hengert, lakatot vagy bilincset sem hagyhatott jóvá.

Az állam ellenérdekű igényeit tagadnia kellett. El kellett oldoznia magát minden olyan felfogástól, amely az élete ellen tört. Liberálnia kellett magát minden olyan kötöttségtől, amely guzsba gyötört sorvadást jelentett. El kellett hajítania magától minden olyan vélekedést, felfogást, elméletet, bölcsességet, mely az élete ellen szólt. A fojtó levegőtlenésből el kellett menekülnie az éltető levegőre, a szűk látókörökből a széles emberi távlatokba, a gyűlölködő bizalmatlanság ketrecéből az ember méltóságát hirdető kék

égbolt alá, a méltatlan szűkmarkúság kicsinyességeiből az emberség bőkezűségeihez. Így jutott el a délvidéki magyar irodalom ahhoz a belső magatartáshoz, amely már csak az európai hagyományokból tudott élni. Magyar sorsából, ebből az oly kevés nappal melegített mélységből nézett föl ezekre az európai magasságokra és teljes szívvel és lélekkel vallotta azokat magáénak. A sorson és a próbáratételeken keresztül jutott el a legmagasabb ormokra és tiszta áhitozással mindig csak ide vágyott vissza, valahányszor az alacsony-homlokú szándékok visszalökték a homályba.

Igy volt egyszerre sok keserű csorbaságában kisebbségi magyar és emberi teljesség után vagyakozó európai. A nemzeti lét harcaiban az európai levegőből lélegzett és a legszebb emberi hagyományokból törve mindennapi kenyerét, a legszentebb bűntöt tartotta, elhajtva magától a kor minden inycsiklandó eledelét. A méltatlan kisebbségi sors és az európai teljesség között megfeszülve hordozta harcos sorát.

A kisebbségi sorsnak nagy élménye a délvidéki irodalomban mélyvizű forrásként buggyant elő, de vele együtt ömlött minden, ami az irodalmat ehez a földhöz kötötte. Így határozta meg a délvidéki irodalmat annak a földnek sajátossága, melyen a magyarság élt, az a néprajzi jellegzetesség, amely belőle kiütközött, az anyagi élet számtalan nehézsége, amellyel küzködött, a megélhetés ezer gondja, mellyel számot kellett vetnie, a matéria különös rendje, melyet messziről jövő ismeretlen törvények és a belföldön készített jólismert paragrafusok alakítottak. Így határozta meg ezt az irodalmat a magyarok és nem magyarok szokásai, erkölcssei, egymástól elhatárolódó hagyományai, szembeszállásuk vagy egymástkeresésük, a történeti múlt és az élő jelen, szóval mindaz, amitől egy bizonyos időben és helyen emberi létünkkel függünk és amitől örök áhitozással az Isten felé folyton elvagyakozunk.

Ezt nevezzük tájnak, amely bennünket, embereket megfog és rabjává ejt. Nem úgy, hogy ő ragad magához és tart foglyaként bennünket meg nem oldozható bilincsekkel, hanem úgy, hogy ezt a tájat mi alakítjuk át lélekké. Minden csak haszontalanság, hulladék, csorba cserép, amit nem a lélek tükröz. Csak annyi a miénk, amennyit a lélek mienkké hasonlít. Sem a dolog, sem személy, sem eszme nem lehet a miénk, míg a lélek kohójában úgy hozzánk nem forrad, hogy az egésznek természetes részévé válik.

A táj is csak akkor a miénk, ha itt belülről már valójában szellemmé finomult. Az egész tájból csak annyi a ténylegesen megfogható és tapintható, amennyit lelkünkben belőle valóságként őr-zünk. És kétségtelen, hogy ez a szellemmé finomult külső valóság: a lelki táj bevonult az irodalomba.

Igy kellett lennie ennek, mert mindenki önmagán keresztül szűri a világot, amikor abból újat és életet alkot. Nem hajthatja el magát, nem vehet mást cserébe és csak ennek a lelki tájnak különös hajlásával kell megtörnie a világról belevetődő sugarakat és összefognia a gyújtó fénykévébe: a műbe.

A magyar szellem-mű egységes és oszthatatlan, de ezen belül a délvidéki magyar irodalomnak egészen különös az állása. Lényege

és belső törvénye szerint regionalista irodalom. Ezen a legmélyebb élményen keresztül emelkedhetik csak a magyar és európai csúcscsokra.

És most feltolakodik a kérdés, hogy a délvidéki magyar irodalom alkotott-e valamit, ami a maradandóság mérlegét megbillenti. Álljon itt a hivatalos magyar kritika józan állásfoglalása, amely nem az élet, hanem a tiszta irodalom felől érkezik.

„Nem voltak sokan magyar írók, többnyire fiatal emberek, egy-két ügyvéd, orvos, magántisztviselő, egy kis csoport ujságíró és még kevesebb volt a közönségük. Hazulról, az anyaország közönsége részéről nem kaptak jóformán semmi támogatást — ki tartotta idehaza, Budapesten számon, hogy mit csinálnak, hogyan küzdenek a Délvidék magyar írói? Lapjaink alig nyitották meg előttük hasábjait és egy esetet sem tudnék felhozni, hogy magyarországi kiadó délvidéki író könyvével lépett volna a nyilvánosság elé. Magukra hagyottan dolgoztak azzal a szívóssággal, amivel csak az irodalom megszállottai tudnak dolgozni, akár van szavúkra visszhang, akár nincs... A Kalangya története pontosan azonos a délvidéki magyar irodalom történetével; könyvek ritkán és szinte véletlenül jelentek meg, a folyóirat volt az íróknak csaknem kizárólagos közlőszerve. Egy-két jobb napilap is segített, amennyire lehetett. Nagy művek nem jöttek így létre, az élet gondjai nem engedték meg az íróknak, hogy nagyarányú munkára foghassák össze erejüket, legjobbjaik műve is töredék maradt.“ (Schöpflin Aladár — Nyugat).

Pedig volt nekünk délvidékieknek nyugati kultúrájú írónk, parasztokat sorjáztató elbeszélőnk, motorikus erejű szervezőnk, lihegő és fujtató mozdonyunk, formákat tördelő újkeletű modernünk, lobogó hajú, tiszta homlokú lírikusunk, kispolgári problémákat fölvető novellistánk, kísértetekkel küzködő, köddel vesződő, hajszolt, üldözött és szenvedő szépírónk, harcosan vitázó nyugtalanunk, szociális fájdalomú lázongónk és lelkes hitvitázónk.

És ezért kell megemlíteni legalább azt a kis csoportot, amely magja volt a délvidéki irodalomnak: Szenteleky Kornélt, Farkas Geyzát, Fekete Lajost, Csuka Zoltánt, Szirmai Károlyt, Kende Ferencet, Cziráky Imrét, Herceg Jánost, Csuka Jánost, Majtényi Mihályt és a fiatalokat, akiknek ez a mag már csak hagyomány.

A nagy- magyar kritika már megmérte délvidéki irodalmunkat. De ugyanakkor nem vette észre a délvidéki irodalom nagy közösségi tettet: kollektív teljesítményét.

Ha mást nem is tett, mint hogy a nekünk ásott temetőárkot betöltötte és elsímította a jövő élet alkotóinak símább útjává, akkor is, talán névtelenül, de történetet írt.

Lehet, hogy név nélkül. Ám áll már az emlék szerte az országban a névtelen hősöknek.

Minden kornak megvan a maga feladata, amely nemcsak folytonos helytállást, hanem teljesséttelt és betöltést is kíván, és ime a délvidéki magyar irodalom átlépve kisebbségi életének kész művén, felvette az elrendelés újabb édes igáját.

Esbe az új szellemi sorsba Szeged is beletartozik.

Az egyenesen délre igyekvő Tisza Szegedről kinyújtja utánunk

a karját s egy tájba ölel bennünket. Mi is a Tisza mellett gyökerezünk, s ha talán más szelek edzették is törzsünket, más sugarak is színesítették lombunkat, más viharok tördelték is águnkat, egy a talaj, amibe kapaszkodunk. Az Alföld sorsközösségének vagyunk gyermekei, s negyed évszázad után ismét egymás szemébe nézünk, egymás kezét fogjuk, újítgatjuk síkföldi sorsunk közös emlékeit, fürkesszük egymás lelkét, hogy az ismerős képben mindig csak önmagunkra döbbenjünk. Firtatjuk rokonságunkat, s akárhova nézünk, csak közös törzset és közös ágat találunk. Közös lombzat bomlik szemünk előtt, amely ugyanegy törvénnyel él, ugyanannak a napnak áldó fényéből. Szemléljük egymást és bámuljuk a közös vonásokat, az árulkodó hasonlatosságot, a mozgást, mely csalhatatlanul ugyanaz, a viselkedést, mely csak ugyanannak az egy családnak lehet sajátja, s nyiladozó szemmel ismerünk rá magatartására, amely csak ugyanannak a léleknek lehet külső megnyilatkozása.

A közös sors úz bennünket egymáshoz és a család természetes kapcsolata, amely oly édes ajándék a rokonalanság kietlenségében.

A veszély és biztonság egyaránt egymásfelé terel.

DRASKÓCZY EDE

A DÉLVIDÉKI MAGYAR IRODALOM ÉS FOLYÓIRATA

AZOK A SZELLEMI ERŐK, amelyek a délszláv elszakítottság idején a Bácska és Bánát magyarságában mint éltető nedv keringeni kezdtek, csak természetes, hogy ép azért, mert a félmilliónyi magyarság életerejét jelentették, megnyilvánulási formát kerestek. Szabadkán és Becske-
reken, Zomborban és Óbecsén új hajtások tapintottak az égboltozat felé és ezek az új hajtások, bármennyire is szétszóródtak és önmagukban jelentkezők voltak, egy közösségi élet megnyilatkozását jelentették. Az nem volt elég, hogy az írók verset írtak, a novellisták elbeszéléseket, az nem volt elég, hogy ezek a versek és novellák napilapok hervadó hasábjain mind sűrűbben megjelentek; minden magyar író érezte, hogy a közösségi életnek közösségi megnyilvánulási forma is kellett, az itt élő magyar nemzet irodalma egységes és erőteljes és egyben kollektív formában akarja életerőit bemutatni. Egyesületre, irodalmi társaságra akkor gondolni sem lehetett; maradt tehát az antológia, illetve az ebből szorosan következő irodalmi folyóirat.

Ez a folyóirat létre is jött s ha az első években több néven is (Vajdasági Írás, A Mi Irodalmunk, végül Kalangya), de ugyanazzal a hittel és akarással állott a délvidéki magyar irodalom szolgálatába és csaknem ugyanannak a gárdának együttműködésével is. Ez a folyóirat volt az a mágneses mag, amely maga köré tapasztotta mindazokat a konstruktív munkaerőket, akik a külsőleges, idegen világban magyarságukhoz mélységesen ragaszkodó írók együttesét jelentették s ahogyan multak az esztendőök, úgy erősödött ezeknek az íróknak egységesen magyar öntudata, amely lebontotta mindazo-